

Analysis of the effecting factors on the sustainable development model of ecotourism with a rural entrepreneurship approach in Kohgiluyeh & BoyerAhmad province

AliAskar Vahidi Rad ¹ , Davood Mahdavi ², Asghar Norouzi ³, Ghadir Firouznia ⁴

1. (Corresponding Author) *Department of Geography, Faculty of Law & Social Sciences Faculty, Payame Noor University, Tehran, Iran*
Email: aliaskarvahidirad@student.pnu.ac.ir

2. *Department of Geography Education, Farhangian University, Tehran, Iran*
Email: d.mahdavi@cfu.ac.ir

3. *Department of Geography, Law & Social Sciences Faculty, Payame Noor University, Tehran, Iran*
Email: a.norouzi@pnu.ac.ir

3. *Department of Geography, Law & Social Sciences Faculty, Payame Noor University, Tehran, Iran*
Email: gh_firouznia@pnu.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:

Research Paper

Article History:

Received:

25 November 2024

Received in revised form:

4 March 2025

Accepted:

22 March 2025

Available online:

6 May 2025

Keywords:

Tourism,
Influential factors,
Entrepreneurship-oriented
ecotourism,
Structural equations,
Kohgiluyeh and
Boyerahmad.

ABSTRACT

A transformation method that has attracted entrepreneurs' attention in local economies is the rural ecotourism industry, which requires determining the factors affecting the appropriate model for its sustainable development. The present study is applied in terms of purpose and descriptive-analytical-exploratory in terms of method. Data collection was carried out using documentary and field methods. The statistical population was all local managers and experts in entrepreneurship/ecotourism in Kohgiluyeh-Boyerahmad province in 2024, from which 100 samples were selected using stratified sampling. The research tool was a researcher-made questionnaire. Structural equations showed that content, behavioral and structural factors ($p < 0.05$), and contextual factors ($p < 0.01$) have a significant effect on the development of entrepreneurial-oriented ecotourism. The path coefficients indicated that the most effective factors in the development of entrepreneurial ecotourism include contextual factors ($t = 2.85$), content and behavioral factors ($t = 2.56$), and structural factors ($t = 2.01$). In addition, villages can act as an effective strategy for the development of their economic ($t = 2.26$), institutional and legal ($t = 2.22$), socio-cultural ($t = 2.25$), infrastructure-service ($t = 2.04$), and bio-natural resources ($t = 4.24$), and by combining ecotourism and entrepreneurship, they can contribute to sustainable local development and positive interaction between local communities and tourists. One of the innovative aspects of the present study is the determination of contextual, content, behavioral, and structural causal factors. The suggested solutions for implementing the model include: promoting ecotourism and appropriate marketing through financial and economic support, developing local partnerships and improving the regional economy, creating communication networks between rural entrepreneurs, and paying attention to environmental compatibility.

Citation: Vahidi Rad, A.A., Mahdavi, D., Norouzi, A., & Firouznia, G. (2025). Analysis of the effecting factors on the sustainable development model of ecotourism with a rural entrepreneurship approach in Kohgiluyeh & BoyerAhmad province. *Journal of Rural Research*, 16 (1), 97-114.
<http://doi.org/10.22059/jrur.2025.387944.2008>

© The Author (s)

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

Publisher: University of Tehran Press

Extended Abstract

Introduction

Today, the challenges arising from the capitalist economy in terms of environmental destruction, unemployment, excessive use of resources, and marginalization of local economies have provided the basis for attention to new bio-economic patterns in rural areas. One of the methods of change and transformation that has attracted the attention of entrepreneurs in local economies is the rural ecotourism industry, which requires identifying and determining the factors affecting the appropriate model for its sustainable development. This is an issue that this work attempts to address.

Methodology

The present study is applied in terms of purpose and descriptive-analytical and exploratory in terms of method. Data collection was also carried out in two documentary and field (survey) methods using interviews, questionnaires, and observation. The statistical population included all local managers and experts in entrepreneurship and ecotourism in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad provinces, from which 100 people were selected by random sampling. The research tool was a researcher-made questionnaire consisting of 156 questions about the factors affecting the sustainable development of ecotourism with a rural entrepreneurship approach. In addition, structural equations with the partial least squares method were used to analyze the data and explain the structural model of rural entrepreneurship ecotourism development.

Results and discussion

The aim of the present study is to analyze the factors affecting the sustainable development model of ecotourism with a rural entrepreneurship approach in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad provinces. The results showed that content, behavioral, and structural factors at a 95% confidence level ($t < 1.96$) and contextual factors at a 99% confidence level ($t < 2.58$) have a significant effect on the development of entrepreneurial-oriented ecotourism.

Considering the path coefficients, it can be said that the effect of contextual factors in the first order ($t=2.85$), content and behavioral factors in the second order ($t=2.56$), and structural factors in the third order ($t=2.01$) are effective on the development of entrepreneurial-oriented ecotourism. In addition, the results indicate that villages can act as an effective strategy for their economic ($t=2.26$), institutional and legal ($t=2.22$), socio-cultural ($t=2.25$), infrastructure-service ($t=2.04$), and bio-natural resources ($t=4.24$) development by developing entrepreneurship-based ecotourism. By combining ecotourism (focusing on natural, cultural, and historical attractions) and entrepreneurship (creating innovative and sustainable businesses), they can contribute to sustainable local development and positive interaction between local communities and tourists.

The results showed that environmental, behavioral and structural factors have a significant effect on ecotourism development at a 95% confidence level and contextual factors have a significant effect at a 99% confidence level. Considering the path coefficients, it can be said that the effect of contextual factors in the first order, environmental and behavioral factors in the second order, and structural factors in the third order is effective on the development of entrepreneurial-oriented ecotourism. The existence of numerous plant species including medicinal, edible, industrial, etc., the existence of indigenous knowledge of the elderly and the transfer of this valuable treasure to the next generations, in addition, the appropriate climate comfort indices of the weather and climate of the villages of Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad provinces for more than 7 months of the year, as well as the development of entrepreneurial-oriented ecotourism market infrastructure provide suitable conditions for the development of entrepreneurial-oriented ecotourism. In addition, the research findings showed that among the environmental and behavioral factors, the existence of intra-organizational and stakeholder communications and coordination, the existence of a creative and innovative atmosphere, and an

entrepreneurial ecotourism culture in rural areas, and networking between entrepreneurs, ecotourists, and residents of rural areas have had the greatest impact on the development of entrepreneurial ecotourism. Other studies have also shown that Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad provinces are at an average level in educational development indicators in urban and rural areas, and proximity to the provincial center shows a superior ranking, which leads to sustainable human development. Also, the research findings showed that among the structural factors, the degree of improvement of the macroeconomic and social environment, the degree of promotion of institutional factors (government, public sector, and market), and networking and institutional, strategic, financial, and communication links have had the greatest impact on the development of entrepreneurial ecotourism.

Conclusion

Ecotourism development planning, which is one of the most complex components and the source of global laws, is basically one of the most important economic, occupational, and social development programs and increasing the general welfare of the people in any country, which requires the formation of a local structure in ecotourism-related activities, which is known in the world as entrepreneurship-based ecotourism; In general, considering the results of the research and also considering the importance of paying attention to the values, norms, and characteristics of the socio-economic and political system of each society in order to design rural development planning models towards social, economic sustainability and the process of sustainable development, paying attention to structural factors in the process of carrying out and practicing planning helps sustainable development, and considering the key importance of the role of entrepreneurship-based ecotourism development in society, it requires that the path of growth and dynamism of such businesses can be continued; Therefore, the strategy of developing entrepreneurial culture is mentioned as an element of growth and development from various

economic, cultural, social, and political dimensions. In summary, it can be said that a model that is creative and innovative, networked, efficient, and based on advanced local knowledge, resources, and technology in its functional, economic, social, structural, cultural, and environmental dimensions can provide a sustainable model for this province. As a result, the villages of the province can act as an effective strategy for economic development, job creation, and preservation of their culture and natural resources by developing entrepreneurship-based ecotourism. This approach, by combining ecotourism (focusing on natural, cultural, and historical attractions) and entrepreneurship (creating innovative and sustainable businesses), can contribute to sustainable development.

Funding

This article is derived from a doctoral dissertation titled "Explaining the sustainable development model of ecotourism with a rural entrepreneurship approach in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad provinces" which was conducted in the Geography Department of Payam Noor University.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgements

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تحلیل عوامل تأثیرگذار بر الگوی توسعه پایدار بوم‌گردی با رویکرد کارآفرینی روستایی در استان کهگیلویه و بویراحمد

علی عسکر وحیدی راد^۱ ✉، داوود مهدوی^۲، اصغر نوروزی^۳، قدیر فیروزنیا^۴

- ۱- نویسنده مسئول، گروه جغرافیا، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: aliaskarvahidirad@student.pnu.ac.ir
۲- گروه آموزش جغرافیا، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران. رایانامه: d.mahdavi@cfu.ac.ir
۳- گروه جغرافیا، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: a.norouzi@pnu.ac.ir
۴- گروه جغرافیا، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: gh_firouznia@pnu.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

یکی از شیوه‌های تغییر و تحول که در اقتصادهای محلی مورد توجه کارآفرینان قرار گرفته، صنعت بوم‌گردی روستایی است که نیازمند تعیین عوامل اثرگذار بر الگوی مناسب برای توسعه پایدار آن است. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از لحاظ روش، توصیفی-تحلیلی و اکتشافی است. گردآوری داده‌ها به دو روش اسنادی و میدانی انجام شد. جامعه آماری کلیه مدیران و کارشناسان محلی کارآفرینی و بوم‌گردی استان کهگیلویه و بویراحمد در سال ۱۴۰۳ بود که از بین آن‌ها ۱۰۰ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شد. ابزار پژوهش نیز، پرسش‌نامه محقق ساخته بود. نتایج مدل معادلات ساختاری نشان داد عوامل محتوایی، رفتاری و ساختاری ($p < 0/05$) و عوامل زمینه‌ای ($p < 0/01$) تأثیر معناداری بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور دارند. ضرایب مسیر مشخص نمود که بیشترین عوامل مؤثر بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور به ترتیب شامل عوامل زمینه‌ای ($t=2/85$)، عوامل محتوایی و رفتاری ($t=2/56$) و عوامل ساختاری ($t=2/01$) است. بعلاوه، روستاها می‌توانند با توسعه بوم‌گردی مبتنی بر کارآفرینی، به‌عنوان یک راهبرد مؤثر برای توسعه اقتصادی با ($t=2/26$)، نهادی و قانونی ($t=2/22$)، اجتماعی-فرهنگی ($t=2/25$)، زیرساختی-خدماتی ($t=2/04$) و منابع زیست-طبیعی ($t=4/24$) خود عمل کنند و با ترکیب بوم‌گردی و کارآفرینی، می‌توانند به توسعه پایدار محلی و تعامل مثبت بین جوامع محلی و گردشگران کمک نمایند. نوآوری پژوهش تعیین عوامل مؤثر علی زمینه‌ای، محتوایی، رفتاری و ساختاری بوم‌گردی کارآفرینی محور است و راهکارهای پیشنهادی جهت اجرای مدل، ترویج بوم‌گردی، کارآفرینی و بازاریابی مناسب از طریق حمایت مالی و اقتصادی، توسعه مشارکت‌های محلی و بهبود اقتصاد، ایجاد شبکه‌های ارتباطی بین کارآفرینان روستایی، توجه به سازگاری زیست‌محیطی است.

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۹/۰۵

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۱۲/۱۴

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۱/۰۸

تاریخ چاپ:

۱۴۰۴/۰۲/۱۶

واژگان کلیدی:

گردشگری،
عوامل اثرگذار،
بوم‌گردی کارآفرینی محور،
معادلات ساختاری،
کهگیلویه و بویراحمد.

استناد: وحیدی راد، علی عسکر؛ مهدوی، داوود؛ نوروزی، اصغر و فیروزنیا، قدیر. (۱۴۰۴). تحلیل عوامل تأثیرگذار بر الگوی توسعه پایدار بوم‌گردی با رویکرد کارآفرینی روستایی در استان کهگیلویه و بویراحمد. *مجله پژوهش‌های روستایی*، ۱۶ (۱)، ۹۷-۱۱۴.

<http://doi.org/10.22059/jrur.2025.387944.2008>

مقدمه

امروزه پایداری به نحو گسترده‌ای به‌عنوان رویکردی بنیادین برای هر نوع توسعه از جمله توسعه بوم‌گردی^۱ پذیرفته شده و در این میان، بوم‌گردی در مباحث سیاسی و محیطی به‌عنوان مفهومی نو برای مقابله با آثار مخرب توسعه گردشگری مطرح است (رضوانی، ۱۴۰۱: ۱۱۸). بنابراین یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های اثرگذار در توسعه پایدار روستایی، بوم‌گردی است؛ چراکه بوم‌گردی برنامه اصولی و پایدار در زمینه اشتغال و به‌موازات آن حفظ محیط‌زیست است (قلی‌پور و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۵۸). در واقع هدف از بوم‌گردی، لذت بردن از مناظر بکر طبیعی زیست‌بوم خاص است که منجر به تعامل فرهنگی، اجتماعی بیشتر با جوامع محلی و ارتقای اهداف جامعه‌محور می‌شود (Buckley, 2009: 4). باین‌وجود پذیرش راهبرد بوم‌گردی در حوزه روستایی به دلیل نبود روش‌های ارزیابی و نظارتی مناسب، معمولاً خطراتی را به همراه دارد (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۳۰)؛ به‌ویژه تعریف بوم‌گردی در مناطق روستایی که ریشه در کشورهای توسعه‌یافته دارد و نقش اقتصادی بوم‌گردی در فقرزدایی روستایی ایران با کشورهای درحال توسعه متفاوت است (شن^۲، ۲۰۰۹: ۴)؛ این در حالی است که برای بسیاری از کشورها، شناخت نظام‌های اقتصادی موفق و حرکت در مسیر پیشرفت اقتصادی بسیار مهم است (شهرکی و همکاران، ۱۳۹۵: ۷۰). بدین ترتیب، برای ترویج و توسعه بوم‌گردی و کارآفرینی^۳ در مناطق روستایی، ضروری است در کنار سیاست‌های دولت‌محور، رویکردهای مبتنی بر توسعه پایدار^۴، نقش پررنگ‌تری داشته باشند (صالحی و پازوکی نژاد، ۱۴۰۰: ۴۷). در این راستا بوم‌گردی با رویکرد کارآفرینی نوعی گردشگری بوده که هدف آن ایجاد مزیت برای افراد ساکن در روستا است. این نوع گردشگری با تمرکز بر حفظ محیط‌زیست و حیات‌وحش، به فرهنگ‌های سنتی و آیین‌های محلی احترام می‌گذارد و از این طریق جوامع محلی با آگاهی بیشتر در خصوص اهمیت میراث طبیعی و فرهنگی خود، در حفظ این منابع تلاش بیشتری خواهند نمود (Haring & Claudio, 2014: 104). باین‌حال، برای دستیابی به اهداف و چشم‌اندازهای بوم‌گردی با رویکرد کارآفرینی، نیازمند عوامل بستر ساز و فراهم بودن شرایط محیطی برای شکل‌گیری آن است (سجاسی‌قیداری و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۹۰) که این امر با به‌کارگیری الگوی توسعه پایدار بوم‌گردی با استفاده از اصول و معیارهای کارآفرینی در محیط‌های روستایی امکان‌پذیر خواهد بود.

از نگاهی دیگر، امروزه در ایران ارتقای رشد اقتصادی با تکیه بر منابع محدود طبیعی و توسعه کشاورزی نمی‌تواند کارساز باشد؛ روستاها دارای فرصت‌های کشف نشده و جدیدی هستند که بهره‌برداری مناسب از آن‌ها منافع اقتصادی فراوانی را به همراه می‌آورد (حیدری و اکبری، ۱۳۹۷: ۱۱). علی‌رغم بررسی‌های صورت گرفته جهت به‌کارگیری و ترویج بوم‌گردی با تأکید بر توسعه کارآفرینی در برخی استان‌های کشور (برای مثال، قلی‌پور و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۵۳)، باین‌حال، شکاف‌هایی در تعیین عوامل اثرگذار بر توسعه پایدار بوم‌گردی با رویکرد کارآفرینی روستایی که مبین جایگاه توسعه پایدار نیز باشد، احساس می‌گردد. لذا با توجه به وضعیت کنونی کشور لازم است با بصیرتی دوچندان نسبت به تعیین، تعریف و تدوین الگو یا نظریه‌های بومی به‌ویژه در خصوص ترکیب بوم‌گردی و کارآفرینی روستایی اقدام شود. تدوین این الگو مستلزم شناخت عوامل تأثیرگذار بر آن بوده و این پژوهش بنا دارد بدان بپردازد.

در این میان، استان کهگیلویه و بویراحمد با دارا بودن جاذبه‌های متعدد طبیعی، تاریخی و فرهنگی می‌تواند سالانه گردشگران زیادی را جذب کند (سنایی مقدم و همکاران، ۱۳۹۵). قرار گرفتن این استان به‌عنوان دومین منطقه جنگلی ایران بعد از خطه شمال، نشان از توانایی‌های بالقوه طبیعت‌گردی بسیار مناسب آن دارد (بازیار و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۵۶).

1. ecotourism
2. Shen
3. entrepreneurship
4. sustainable development

در سال‌های اخیر نیز به دلیل موقعیت نسبی و شرایط مساعد جغرافیایی گردشگران زیادی را جذب کرده و از ظرفیت‌های بسیاری در زمینه بوم‌گردی برخوردار است و این امر پیامدهایی در این روستاها نیز داشته است؛ اما با وضعیت بهینه فاصله وجود دارد و با توجه به امکانات به سطح مطلوبی در جذب گردشگر نائل نشده و نتوانسته اهداف توسعه از قبیل توزیع مناسب منافع در جامعه، رفع بیکاری و فقر، امنیت غذایی و پایداری محیط‌زیست را فراهم نماید. به‌طور خاص جاذبه‌های بوم‌گردی روستاهای استان کمتر مورد توجه قرار گرفته و توجه به این موضوع یک ضرورت انکارناپذیر است.

در ادامه به برخی پژوهش‌های کاربردی مرتبط با موضوع پژوهش نیز اشاره می‌شود: مطالعه پورجوپاری و همکاران (۱۴۰۳) نشان داد تأثیر بوم‌گردی بر شاخص‌ها و مؤلفه‌های مؤثر اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، زیست‌محیطی، کالبدی و مدیریتی و اقتصادی بوم‌گردی بالا است که شامل شاخص‌های درآمد، معیشت، رفاه عمومی، هزینه زندگی، تولیدات بومی می‌شود. مهربان زاده و زوزی (۱۴۰۳) در پژوهشی نشان داد از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی روستایی با محوریت بوم‌گردی در بخش سیلوانا (شهرستان ارومیه)، دولت، مشارکت جامعه محلی و جذب سرمایه‌گذاری است. حسینی کهنوج و سجاسی قیداری (۱۴۰۳) در مقاله‌ای اظهار داشتند که در کل شش کنشگر کلیدی اکوسیستم کارآفرینی گردشگری روستایی تشخیص داده شد. بیشترین اصرار کنشگران بر راهبردهای بهره‌برداری از نیروهای انسانی بومی و نیازهای پاسخ داده نشده و کمترین آن، شفاف‌سازی کسب‌وکارها و جلوگیری از تخریب منابع طبیعی و سیاست‌های تشویقی و تنبیهی است. مطالعه پژوهان و همکاران (۱۴۰۲) نشان داد، عوامل زمینه‌ای و مداخله‌گر به همراه پدیده محوری، راهبردهای توسعه گردشگری خلاق روستایی را شکل دادند و راهبردهای توسعه گردشگری خلاق روستایی منجر به افزایش سرمایه‌گذاری‌های بخش خصوصی، افزایش نرخ اشتغال، جلوگیری از مهاجرت و توسعه فرهنگی در منطقه می‌شود. در مطالعه نوروززاده و همکاران (۱۴۰۱)، ۴۰ شاخص برای مدل بوم‌گردی با تأکید بر کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی، در ۷ بُعد شناسایی شد که عبارت‌اند از پتانسیل‌های طبیعی، عوامل اجتماعی و فرهنگی، زیرساخت‌ها و تسهیلات بوم‌گردی، عوامل آموزشی و ترویجی، رشد اقتصادی، سیاست‌گذاری و پتانسیل‌های گردشگری. تحلیل عاملی تأییدی نشان داد تمامی شاخص‌های سنجش سازه بوم‌گردی دارای بار عاملی بالایی بوده و مورد تأیید قرار گرفتند. عباسی و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله‌ای نشان دادند که عوامل کالبدی-زیرساختی، اقتصادی، آموزشی و اطلاع‌رسانی، نهادی، زیست‌محیطی، اجتماعی- فرهنگی و فردی مهم‌ترین عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی بوم‌گردی روستایی‌اند. قلی‌پور و ثنایی‌پور (۱۴۰۰) در پژوهشی نشان دادند، عوامل بازاریابی، فردی، فرهنگی، اقتصادی، حمایتی و محیطی برای توسعه کارآفرینی بوم‌گردی با رویکرد رفاه اجتماعی روستاهای بوم‌گردی، شرایط علی محسوب می‌شوند.

در بین پژوهش‌های خارجی نیز گوراو و بلوک^۱ (۲۰۲۴) معتقدند، دیدگاه‌های اقتصادی/سود غالب مدیریت گردشگری با شناخت گردشگری، ذهنیت تجاری آگاهانه/مسئولانه را در سطح مقصد تحت‌الشعاع قرار داده است. کارآفرینان اجتماعی گردشگری به‌عنوان عوامل تغییر در جوامع خود شناخته شده‌اند که اغلب ذینفعان را آموزش می‌دهند؛ با مسئولیت‌پذیری عمل می‌کنند و دیدگاه تجاری مسئولانه‌ای را ارتقا می‌دهند. سونان^۲ و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی نشان دادند که متغیرهای نهفته رویه‌ها، تشریفات و مشکلات در افتتاح یک کسب‌وکار، محدودیت‌های مالی، پشتیبانی تکنولوژیکی، حمایت دولت و چالش‌های یک کسب‌وکار بوم‌گردی، تأثیر قابل توجهی بر تمایل به کارآفرینی بوم‌گردی دانشجویی به‌طور مستقیم و غیرمستقیم دارد. کوسوماستوتی^۳ و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی نشان دادند عوامل عمده در توسعه

1. Gaurav, Boluk

2. Suwanan

3. Kusumastuti

بوم‌گردی روستایی عبارت‌اند از: مالکیت محلی، زمین، خدمات، اقتصاد و سیاست عمومی، اعتبار خرد خدمات مالی، کنترل آلودگی محیط‌زیست، پایداری کسب‌وکار محلی، کارآفرینی اجتماعی و درآمد خانوار. صدیق و ادیل^۱ (۲۰۲۱) تأکید دارند از عوامل توسعه بوم‌گردی روستایی، استفاده از فناوری اطلاعات در بوم‌گردی و کسب‌وکارهای گردشگری روستایی است. به‌طور کلی پژوهش‌های گذشته علاوه بر این که توسعه بوم‌گردی با رویکرد کارآفرینی را مورد توجه قرار نداده‌اند، به‌طور جامع نیز به تعیین عوامل علی‌زمینه‌ای (اقتصادی، اجتماعی، نهادی و قانونی، زیرساختی - خدماتی و زیست‌محیطی)، محتوایی، رفتاری و ساختاری مؤثر بر بوم‌گردی مبتنی بر کارآفرینی و نحوه ارتباط آن‌ها با تمام شاخص‌های توسعه پایدار نپرداخته‌اند و پژوهش حاضر از این لحاظ دارای نوآوری است. بعلاوه از این منظر که تمرکز پژوهش بر روستاهای یکی از استان‌های محروم و درعین حال دارای قابلیت بوم‌گردی است، می‌تواند خلاء مطالعاتی در این زمینه را نیز پر نماید. لذا این پژوهش با هدف مطالعه و تحلیل عوامل تأثیرگذار بر الگوی توسعه پایدار بوم‌گردی با رویکرد کارآفرینی روستایی در استان کهگیلویه و بویراحمد انجام و به دنبال پاسخگویی به این سؤال اصلی است که: مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر الگوی توسعه پایدار بوم‌گردی با رویکرد کارآفرینی روستایی در استان کدام‌اند؟

مبانی نظری

«بوم‌گردی» نوعی گردشگری مسئولانه است که بدون آسیب به طبیعت به حفظ میراث طبیعی و فرهنگی کمک می‌کند (بوکلی، ۲۰۰۹: ۴). همچنین پاسخی به تغییر گفتمان توسعه‌ای مبتنی بر اصول گردشگری پایدار و برگرفته از فلسفه توسعه پایدار بوده و بر این اساس با دنبال کردن هم‌زمان دو اصل بهره‌برداری و منفعت‌زایی در کنار حفاظت محیط‌زیست و محیط فرهنگی و اجتماعی و تأکید اصلی بر ذی‌نفعان، در پی تحقق توسعه پایدار گردشگری است (Tseng et al., 2019: 5; Quezada-Sarmiento, 2018). «کارآفرینی روستایی» نیز فعالیتی جهت شناسایی فرصت‌های اقتصادی به جوامع محلی است تا یاد بگیرند که چگونه این فرصت‌ها را به فعالیت‌های سودآور اقتصادی تبدیل کنند (افتخاری و سجاسی قیداری، ۱۳۹۳: ۲۵-۸۵). «بوم‌گردی با رویکرد کارآفرینی»، مجموعه متغیرهای دخیل، سیاست‌ها و رویه‌های قانونی، شیوه‌های رفتاری منطبق با اصول کارآفرینی، بوم‌گردی و توسعه پایدار است که با راهبردهای حمایتی، روش‌های تشویقی و تولیدی مدرن، منجر به ارتقای فرصت‌های کارآفرینی، انگیزه و مهارت‌های کارآفرینانه سازگار با توسعه پایدار و نیازهای محلی در حوزه بوم‌گردی می‌شود (سجاسی قیداری و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۹۰).

دیدگاه‌ها و نظریه‌های موجود در این زمینه به بررسی ارتباط بین انواع گردشگری و کارآفرینی پرداخته و کمتر به نقش مهم بوم‌گردی در کارآفرینی توجه نموده‌اند (سجاسی قیداری و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۷). طبق نظریه باتلر^۲ هر مقصدی فرایند اکتشاف، درگیری، توسعه، تثبیت و رکود را طی خواهد کرد و در طی این مراحل ممکن است مقصد بتواند به حیات خود ادامه دهد یا اینکه از چرخه مقصد گردشگری خارج شود (ابراهیم‌پور لنبران و همکاران، ۱۳۹۹). در الگوی تکامل فضایی بورتون^۳ مراحل توسعه فضایی گردشگری در چهار مرحله ارائه می‌شود: مرحله اول، شروع گردشگری و کارآفرینی بومی کوچک‌مقیاس، مرحله دوم، ورود کارآفرینان مهاجر و غیربومی در سرمایه‌گذاری روی بازار مقصد اول، مرحله سوم، درگیری مقصد دوم در سرمایه‌گذاری‌های گردشگری و مرحله چهارم، تولد مقصد سوم است. طبق نظریه الگوی الماس^۴،

1. Sadiq, Adil
2. Butler's theory
3. Burton's spatial evolution model
4. Diamond pattern theory

نوآوری در کارآفرینی با کمک مدیران و برنامه‌ریزان محلی و منطقه‌ای منجر به گردشگری پایدار می‌شود (عباسی و همکاران، ۱۳۹۹). طبق نظریه امکان‌گرایی^۱، هر قدر سطح فناوری و فرهنگ یک جامعه بالاتر باشد، امکانات بیشتر و در مقابل، آثار محیط طبیعی ضعیف‌تر است. طبق این نظریه هیچ محیط بوم‌گردی در بستر جغرافیایی بدون نمایش فعالیت‌های انسان تحقق نمی‌یابد (علم بیگی و همکاران، ۱۴۰۰). در مجموع، برآیند ادبیات نظری و پیشینه پژوهش رابطه علی بین متغیرها، شاخص‌ها و برخی مؤلفه‌های اصلی الگوی پایداری بوم‌گردی کارآفرینی محور را نشان می‌دهد. به‌گونه‌ای که عوامل علی زمینه‌ای، ساختاری و محتوایی-رفتاری ممکن است شرایط علی توسعه کسب‌وکارهای بوم‌گردی فعال با رویکرد کارآفرینی در مناطق روستایی باشند. برای اجرای عملی کسب‌وکارهای بوم‌گردی فعال با رویکرد کارآفرینی در مناطق روستایی نیاز به ارائه الگویی کارآمد و پویا است که منجر به پیامدهای توسعه اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، ساختاری-نهادی و زیست‌محیطی شوند (شکل ۱).

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

پژوهش حاضر، از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی-تحلیلی و اکتشافی است. گردآوری داده‌ها به دو روش اسنادی و میدانی (پیمایشی) و با استفاده از پرسش‌نامه انجام شد. رویکرد حاکم بر پژوهش، کمی است. از لحاظ معرفت‌شناختی مطابق با نظریه بورتون انجام شده و از لحاظ هستی‌شناسی از فلسفه اثبات‌گرایانه پیروی می‌کند. در روش اسنادی استفاده از منابع مختلف، کتب، مقالات علمی، آمارنامه‌ها، نقشه‌ها و در روش میدانی، از ابزار پرسش‌نامه استفاده شده است. مدل اولیه پژوهش شامل ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها پس از مرور جامع ادبیات نظری مرتبط با پژوهش و با استفاده از تحلیل محتوای منابع موجود (روش اسنادی) نسبت به نگاشت و صورت‌بندی مؤلفه‌های مؤثر در توسعه

پایدار بوم‌گردی با رویکرد کارآفرینی و تبیین شاخص‌های آن به‌دست‌آمده است و در مرحله بعد، پرسش‌نامه بر روی جامعه هدف اجرا شد. مدل پیاپی پژوهش در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. روش تحقیق بر اساس مدل پیاپی پژوهش

لایه نخست:	لایه دو:	لایه سه:	لایه چهار:	لایه پنج:	لایه شش:
فلسفه پژوهش	رویکرد پژوهش	استراتژی پژوهش	انتخاب پژوهش	بازه زمانی پژوهش	روش گردآوری و تحلیل داده‌ها
فلسفه اثبات‌گرایانه	قیاسی-استقرایی	کاربردی	تحقیق کمی	مقطعی	پرسشنامه

جامعه آماری شامل کلیه مدیران محلی مرتبط با کارآفرینی و بوم‌گردی استان کهگیلویه و بویراحمد (۱۰۰ نفر) بودند که به موضوع تحقیق آشنا و دارای تجربه کاری و مسئولیت در این زمینه بودند و به روش نمونه‌گیری تصادفی (به نسبت تعداد کارکنان هر سازمان به کل) انتخاب شده‌اند. در جدول ۲ ویژگی کلی نمونه‌های مذکور ارائه شده است.

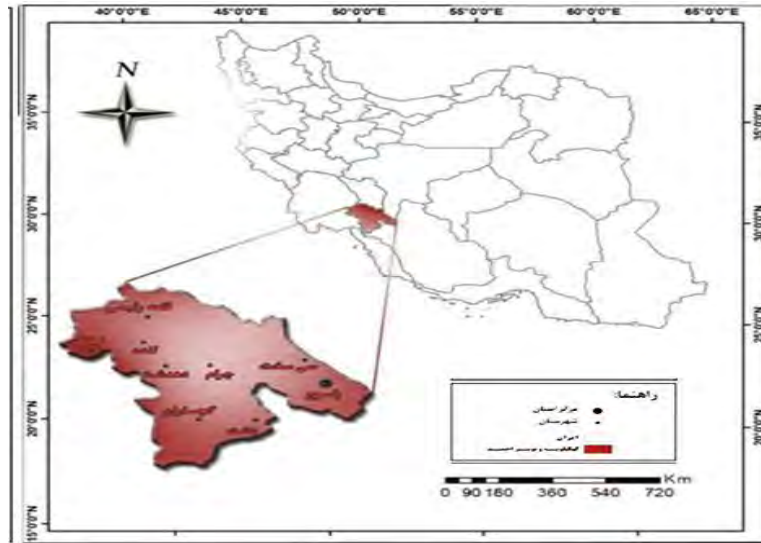
جدول ۲. اطلاعات جمعیت شناختی نمونه مورد مطالعه

جنسیت	درصد	وضعیت تأهل	درصد	سن	درصد	تعداد اعضای خانواده	درصد	میزان تحصیلات	درصد	نوع شغل	درصد	مدت فعالیت	درصد
مرد	۵۱	متاهل	۶۱	۲۵-۲۶	۲۶	۲-۱	۳۱	فوق دیپلم	۱۵	کشورزی	۳۱	کمتر از ۵	۵۰
زن	۴۹	مجرد	۳۹	۳۶-۴۵	۲۵	۳-۴	۳۸	کارشناسی	۲۴	صنعت	۱۹	۶-۱۰	۳۲
مجموع	۱۰۰	مجموع	۱۰۰	۴۶-۵۵	۳۴	۵-۶	۲۷	ارشد	۴۳	خدمات	۵۰	۱۱-۱۵	۱۲
				۵۶-۶۵	۱۵	۷-۸	۴	دکتری	۱۸	مجموع	۱۰۰	۱۶-۲۰	۴
				مجموع	۱۰۰	مجموع	۱۰۰	مجموع	۱۰۰			بیش از ۲۱	۲
				مجموع	۱۰۰							مجموع	۱۰۰

ابزار پژوهش نیز پرسش‌نامه محقق ساخته (جدول ۳) است که «روایی محتوایی» آن با استفاده از نظرات اساتید و متخصصان تأیید شد. آلفای کرونباخ نیز برای کل مقیاس ۰/۹۶ برآورد شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها به دو صورت توصیفی و استنباطی انجام شد. جهت سنجش روایی سازه و تبیین الگوی مطلوب عوامل مؤثر بر الگوی توسعه پایدار بوم‌گردی با رویکرد کارآفرینی از معادلات ساختاری با روش حداقل مربعات جزئی استفاده شده است. شایان ذکر است تجزیه و تحلیل‌های آماری با کاربرد نرم‌افزار SPSS24 و PLS4 انجام شد.

محدوده مورد مطالعه

استان کهگیلویه و بویراحمد با مساحتی بالغ بر ۱۵۵۰۴ کیلومترمربع (حدود یک درصد از مساحت کشور) در جنوب غربی کشور بین عرض جغرافیایی ۲۹ درجه و ۵۶ دقیقه تا ۳۱ درجه و ۲۷ دقیقه شمالی و طول جغرافیایی ۴۹ درجه و ۵۳ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۵۳ دقیقه شرقی و بین دو مدار ۲۹ درجه و ۵۶ دقیقه و ۳۱ درجه و ۲۷ دقیقه قرار دارد. مرکز این استان، شهر یاسوج است. جمعیت آن بالغ بر ۷۴۵۳۰۰ نفر است که ۴۴/۰۳ درصد آن در مناطق روستایی سکونت دارند (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۲). بر اساس آخرین تقسیمات کشوری مشتمل بر ۹ شهرستان (کهگیلویه، بویراحمد، مارگون، گچساران، دنا، بهمئی، باشت، چرام و لنده)، ۱۹ بخش، ۱۷ شهر و ۴۵ دهستان است (شکل ۲).

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه
منبع: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کهگیلویه و بویراحمد (۱۴۰۳)

یافته‌ها

برای بررسی تأثیر عوامل مؤثر بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور به تفکیک عوامل زمینه‌ای، ساختاری و عوامل محتوایی و رفتاری و در انتها اثرگذاری هر سه عامل زمینه‌ای، ساختاری و محتوایی و رفتاری بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور از معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی با نرم‌افزار smart pls استفاده شده است. داده‌هایی مشمول یک عامل شدند که وزن عاملی ۰/۴۰ یا بالاتر داشتند و تمامی گویه‌ها بار عاملی بیش از ۰/۴ داشتند (جدول ۳).

جدول ۳. سوالات تخصصی پرسشنامه عوامل اثرگذار بر بوم‌گردی مبتنی بر کارآفرینی به همراه بار عاملی هر گویه

بار عاملی	شاخص‌ها (گویه‌ها) توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	مؤلفه‌ها	بار عاملی	شاخص‌ها (گویه‌ها) توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	مؤلفه‌ها
۰/۶۱۲	مدیریت و نظارت محلی و بالادستی بر خدمات بوم‌گردی		۰/۶۹۱	کسب درآمد برای خانوارهای روستایی	
۰/۵۲۰	نظارت اصولی ایجاد اقامتگاه‌های بوم‌گردی		۰/۶۷۵	افزایش رفاه اقتصادی برای خانوارهای روستایی	
۰/۵۴۶	تأسیس سازمان‌های مردم‌نهاد حامی بوم‌گردی کارآفرینی	مدیریت و رهبری	۰/۶۲۷	توجه‌بخشی به محصولات و فعالیت‌های روستایی	شکوفایی و رشد اقتصاد محلی
۰/۴۹۱	وجود سازمان‌های مرتبط با بوم‌گردی کارآفرینی محور	نهادهای دولتی و شبه‌دولتی	۰/۶۲۲	سرمایه‌گذاری و حمایت بخش دولتی، خصوصی و ...	
۰/۵۷۱	مشارکت افراد محلی در روندهای تصمیم‌گیری		۰/۷۱۷	ارتقای سطح و کیفیت زندگی خانوارهای روستایی	
۰/۶۲۸	وجود مکان‌های بومی و دسترسی به اطلاعات آن		۰/۶۲۸	افزایش اشتغال و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید	
۰/۵۷۶	سیاست‌های کاهش بروکراسی‌ها و تشریفات اداری		۰/۶۲۲	دسترسی به اعتبارات بانکی و تسهیلات اعتباری	
۰/۵۷۱	قوانین حمایتی برای افزایش سواد حقوقی کارآفرینان		۰/۶۷۵	دسترسی به یارانه‌های هدفمند برای سرمایه‌گذاری و ...	دسترسی به سرمایه و منابع ملی
۰/۵۶۴	حمایت مسئولان دولتی از بوم‌گردی کارآفرینی محور	سیاست‌گذاری و حمایت‌های قانونی و مشورتی	۰/۵۲۰	دسترسی به منابع مالی و بیمه‌ای دولتی و خصوصی ...	
۰/۵۴۶	ایجاد مرکز برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری توسعه بوم‌گردی		۰/۵۴۶	دسترسی به زیرساخت‌های بانکی و بازرگانی مرتبط	
۰/۶۲۸	معرفی و حمایت از مناطق مستعد بوم‌گردی		۰/۵۹۱	حمایت بیمه‌ای از فعالیت‌های کارآفرینی	حمایت‌های ملی و

فصلی	بوم‌گردی	فصلی	
خدمات حمایتی مالی برای فضای کسب‌وکار	۰/۵۷۱	سیاست‌های حمایتی برای لکه مشاوه‌های کارآفرینی بوم‌گردی	۰/۵۷۶
لکه تسهیلات و حمایت‌های غیرمطلوبه و زیرساختی با تمهیدات خاص	۰/۶۲۸	ایجاد فضای آرام و احساس پایداری کسب‌وکارها	۰/۵۵۰
مشوق‌های اقتصادی و معافیت‌های مالیاتی	۰/۵۷۶	افزایش همکاری و هماهنگی سازمان‌های ذی‌ربط	۰/۵۳۸
ایجاد و گسترش بازارهای محلی و روستایی و...	۰/۵۵۰	وجود ثبات، شفافیت و تسهیل قوانین و مقررات در...	۰/۵۹۹
ایجاد سازوکارهای دسترسی به بازار مناسب محصولات	۰/۶۹۱	وجود تشکیلات و زیرساخت‌های فیزیکی ارتباطی	۰/۴۸۰
حمایت تبلیغاتی، بازاریابی و برند سازی کسب‌وکار	۰/۶۷۵	وجود زیرساخت‌های جابجایی بوم‌گردی	۰/۵۲۰
ارتباط با دیگر کارآفرینان و وجود شبکه تعاملی میان مردم	۰/۷۱۷	خدمات و امکانات عمومی بین‌راهی	۰/۴۸۶
توسعه بازارهای جدید بوم‌گردی در سطح ملی و...	۰/۶۲۲	وجود سیستم حمل‌ونقل و ارتباطات فیزیکی	۰/۵۳۰
آموزش و مشاوره به مردم محلی در مورد کارآفرینی	۰/۵۷۱	ساخت پارکینگ و جایگاه برای برپایی چادرها، و...	۰/۵۲۸
تربیت نیروی انسانی با دانش تخصصی آگاه و افزایش...	۰/۵۶۴	وجود خط‌عمومی و زیرساخت‌های پهن‌بندی در روستا	۰/۵۶۶
آموزش و اطلاع‌رسانی به گردشگران در حفظ محیط...	۰/۵۴۶	احداث و توسعه مراکز اقامتی، رفاهی و پذیرایی	۰/۵۸۹
آموزش جامع میزان در خصوص منابع زیست‌محیطی	۰/۶۲۸	وجود ارتباط شبکه‌های بین پیوندهای گردشگری و صنعت	۰/۵۶۷
استفاده از تجارب کارآفرینان محلی برای مردم کارآفرین	۰/۵۷۶	ایجاد وب‌سایت معرفی بوم‌گردی استان	۰/۵۹۹
برنامه‌ریزی‌های آموزشی جهت آشنایی بوم‌گردان با...	۰/۵۵۰	بهره‌گیری از رسانه‌های جمعی و شبکه‌های اجتماعی	۰/۵۲۹
اطلاع‌رسانی در خصوص شناساندن توانمندی‌های...	۰/۶۹۱	ترویج و اشاعه فرهنگ بوم‌گردی کارآفرینی محور در...	۰/۵۷۶
افزایش پیوندهای اجتماعی گسترده با روستاییان	۰/۶۷۵	سواد و آگاهی اطلاعاتی و فناوریانه فعالان کارآفرینی...	۰/۵۴۲
دارا بودن روحیه گروه‌کرامی مثبت	۰/۶۹۱	تولید و پخش برنامه‌های تلویزیونی درباره جاذبه‌ها	۰/۶۴۲
اهمیت دادن به ذینفعان/ گردشگران و جلب رضایت آنان	۰/۶۸۵	تولید ابزارهای دسترسی برای تسهیل فعالیت در کارها	۰/۵۲۳
افزایش تعامل‌ها از طریق توسعه شبکه‌های گوناگون...	۰/۶۲۷	وجود زیرساخت‌های مخابراتی و ارتباطات اینترنتی	۰/۴۸۹
ارتقای زمینه مشارکت خانوارهای روستایی منطقه	۰/۶۲۲	پیشگام و پیش‌قدم بودن در ارائه یک محصول جدیدتر	۰/۶۰۱
افزایش حس تعلق خاطر روستاییان	۰/۵۴۶	وجود فرهنگ پذیرش خانوارهای روستایی منطقه...	۰/۵۸۸
کاهش تمایل به مهاجرت از روستاهای منطقه	۰/۶۲۸	انتگیزه زیاد برای ارائه ایده‌های جدید و روزآمد شدن	۰/۵۷۶
تعامل و پیوندهای فرهنگی خانوارهای روستایی	۰/۵۵۰	شناخت حرفه‌های کارآفرینان از منابع و مشاغل بوم‌گردی	۰/۵۹۹
تقویت میراث فرهنگی و بافت تاریخی روستا	۰/۵۲۰	داشتن دانش و مهارت و تجربه کافی و...	۰/۵۴۶
حفظ، رعایت آداب، رسوم، مراسم سنتی، فرهنگی	۰/۵۰۱	استفاده از دانش فنی و نو در فعالیت‌های بوم‌گردی	۰/۶۲۸
فرهنگ بوم‌گردی و زنده نگه‌داشتن آیین‌های سنتی	۰/۵۸۳	وجود نیروی انسانی با دانش تخصصی ماهر و...	۰/۵۷۶

توسعه راه‌های ارتباطی و
حفاظت

زیرساخت‌های عمومی

فقری ارتباطات و اطلاعات

نوآوری و خلاقیت

مهارت و وطن‌فشی

زیرساخت‌های ارتباطی و عمومی

فقری و روان‌شناسی

توسعه راه‌های ارتباطی و عمومی

ردیف	توضیحات	میزان	میزان	میزان
۰/۵۵۰	رویارویی با سختی‌ها و چالش‌ها در کسب‌وکار	۰/۵۴۳	تعاون، مشارکت مردم در فعالیتهای بوم‌گردی	۰/۵۴۳
۰/۵۳۸	وجود کارآفرینان و بوم‌گردانان با انگیزه	۰/۵۹۸	میزان اعتماد در جوامع محلی	۰/۵۹۸
۰/۵۸۹	اشتیاق زیاد به انجام کارهای بزرگ و...	۰/۵۸۸	نبود عقاید متعصبانه و محدودکننده در جوامع محلی	۰/۵۸۸
۰/۴۸۰	پشتکار و ایستادگی و داشتن الگو و برنامه موفق در ...	۰/۵۸۰	برگزاری مراسمها و جشنوارههای بومی و محلی در ...	۰/۵۸۰
۰/۵۷۱	بالا رفتن میزان اعتمادبه‌نفس و خوداتکالی	۰/۶۷۵	الزام کارآفرینان بوم‌گردی برای محافظت محیط‌زیست	۰/۶۷۵
۰/۵۶۴	افزایش انگیزه تغییر در کیفیت زندگی	۰/۶۲۷	طراحی امکانات سازگار با طبیعت و فرهنگ منطقه	۰/۶۲۷
۰/۵۴۶	افزایش توجه به تغییرات زندگی در روستاهای اطراف و ...	۰/۶۲۲	ارائه محصولات بوم‌گردی سازگار با محیط‌زیست	۰/۶۲۲
۰/۶۲۸	توانایی درک تشخیص و پیگیری فرصتهای کارآفرینی	۰/۷۱۷	توجه به استفاده از منابع محلی و انرژی‌های تجدیدپذیر	۰/۷۱۷
۰/۵۷۶	توجه به آینده خانواده و فرزندان	۰/۶۲۸	نوآوری و ابتکار در به‌کارگیری نهادهای و فناوری‌های...	۰/۶۲۸
۰/۶۲۸	کاهش آلودگی منابع طبیعی پایه (آب، خاکه هوا) و...	۰/۶۲۲	توسعه مدیریت پسماند در روستاها و تعیین مسئولان	۰/۶۲۲
۰/۶۹۱	حفظ منابع و جاذبه‌ها طبیعی و حفاظت از محیط‌زیست	۰/۶۸۵	ممانعت از تأسیس کسب‌های بوم‌گردی مخرب زیستی	۰/۶۸۵
۰/۶۸۵	وجود افراد آگاه و آشنا برای راهنمایی گردشگران و ...	۰/۶۲۷	نصب تابلو در زمینه ممنوعیت برپایی آتش و قطع درختان	۰/۶۲۷
۰/۶۲۷	ممنوعیت شکار غیرقانونی حیات‌وحش، پرندگان و...	۰/۶۲۲	استقرار پایگاه محیط‌بانی در روستاها و افزایش پاکیزگی و...	۰/۶۲۲
		۰/۵۴۶	تشویق گردشگران به استفاده از کالاهای سازگار با ...	۰/۵۴۶

زیست‌محیطی

مدیریت استفاده از منابع محلی سازگار

حفظت از تنوع زیستی و منابع و جاذبه‌ها

عوامل زمینه‌ای: نتایج به‌دست‌آمده از روایی همگرا در خصوص عوامل زمینه‌ای بیانگر این است که شاخص‌های هر سازه با یکدیگر همبستگی زیادی دارند. جدول ۴ نشان‌دهنده روایی مناسب ابزار اندازه‌گیری است؛ چراکه مقادیر AVE همه سازه‌ها بیشتر از ۰/۵ است.

جدول ۴. ابعاد روایی اثر عوامل زمینه‌ای و نتایج معیار آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی متغیرهای پنهان تحقیق

متغیرها	نهادی و قانونی	اقتصادی	اجتماعی - فرهنگی	توسعه بوم‌گردی	زیرساختی - خدماتی	زیست محیطی	AVE	آلفای کرونباخ	پایایی مرکب
نهادی و قانونی	۰/۹۱۹						۰/۸۴۵	۰/۹۰۹	۰/۹۱
اقتصادی	۰/۷۸۸	۰/۹۱۸					۰/۸۴۳	۰/۹۰۶	۰/۹۰۷
اجتماعی - فرهنگی	۰/۸۱۹	۰/۸۵۳	۰/۸۶۴				۰/۷۴۷	۰/۹۱۵	۰/۹۲۱
توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	۰/۷۱۱	۰/۷۴۷	۰/۷۳۷	۰/۸۴۵			۰/۷۱۴	۰/۹۶	۰/۹۶۵
زیرساختی - خدماتی	۰/۷۴۵	۰/۵۴۶	۰/۵۷۶	۰/۵۳۷	۰/۹۱۹		۰/۸۴۵	۰/۹۰۹	۰/۹۲۱
زیست محیطی	۰/۷۷۵	۰/۷۴۸	۰/۷۶۷	۰/۷۹۷	۰/۶۱۹	۰/۹۲۸	۰/۸۶۲	۰/۹۴۶	۰/۹۴۷

با توجه به نتایج جدول (۴) ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی مرکب (CR) نیز بالاتر از ۰/۷ است و نشان از پایا بودن ابزار و شدت رابطه بین متغیرهای تحقیق در طول زمان است. مقدار ضریب تعیین ۰/۶۷۵ به دست آمد که نشان می‌دهد امکان پیش‌بینی بیش از ۶۷٪ از توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور از طریق عوامل زمینه‌ای امکان‌پذیر است. مقدار نیکویی برازش (Gof) از فرمول زیر به‌دست‌آمده است:

$$GOF = \sqrt{AVE * R^2} \quad GOF = \sqrt{0.714 * 0.675} = 0.69 \quad \text{رابطه (۱)}$$

حاصل شدن مقدار ۰/۶۹۴ نشان از برازش قوی مدل است. در نتیجه عوامل زمینه‌ای بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور مؤثر است. برای بررسی ارتباط بین متغیرهای تحقیق از آزمون Bootstrapp استفاده شده است.

جدول ۵. اثر عوامل زمینه‌ای بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور

متغیرها	Standard deviation	T statistics	معناداری
نهادی و قانونی -> توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	۰/۱۴۳	۲/۲۲۶	۰/۰۰۷
اقتصادی -> توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	۰/۱۱۳	۲/۲۵۷	۰/۰۲۴
اجتماعی - فرهنگی -> توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	۰/۱۴۷	۲/۲۵۳	۰/۰۰۴
زیرساختی - خدماتی -> توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	۰/۰۷۶	۲/۰۳۷	۰/۰۰۹
زیست‌محیطی -> توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	۰/۱۱۶	۴/۲۳۹	۰/۰۰۰

بر اساس نتایج به دست آمده (جدول ۵)، آماره t مربوط به عوامل اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، نهادی و قانونی و زیرساختی- خدماتی بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور بیشتر از ۱/۹۶ و در سطح اطمینان ۹۵ درصد است و عوامل زیست‌محیطی بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور بیشتر از ۲/۵۸ در سطح اطمینان ۹۹ درصد است که تأثیر معناداری بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور دارند. بر این اساس، تأثیر عوامل زیست‌محیطی در مرتبه اول و عوامل اقتصادی در مرتبه دوم نسبت به سایر عوامل بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور بیشتر هستند. جدول (۶) نشان‌دهنده روایی مناسب ابزار اندازه‌گیری است؛ چرا که مقادیر AVE همه سازه‌ها بیشتر از ۰/۵ است. همچنین تمامی داده‌های ماتریس HTMT کوچک‌تر از ۱ هستند که نشان‌دهنده اعتبار متمیز آن است.

جدول ۶. ابعاد روایی اثر عوامل ساختاری و نتایج معیار آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی متغیرهای پنهان تحقیق

متغیرها	عوامل ساختاری توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	AVE	آلفای کرونباخ	پایایی مرکب
عوامل ساختاری توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	۰/۸۴۳	۰/۸۴۳	۰/۷۱۱	۰/۹۴۹	۰/۹۵۰
توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	۰/۷۶۳	۰/۸۴۵	۰/۷۱۴	۰/۹۶۰	۰/۹۶۴

باتوجه به نتایج جدول (۶) ضرایب آلفای کرونباخ و ضریب پایایی مرکب بالاتر از ۰/۷ هستند و نشان از پایا بودن ابزار اندازه‌گیری می‌باشند. مقدار ضریب تعیین ۰/۶۷۵ به دست آمد که نشان می‌دهد امکان پیش‌بینی بیش از ۶۷٪ از توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور از طریق عوامل ساختاری امکان‌پذیر است. مقدار نیکویی برازش از فرمول زیر به دست آمد:

$$\text{GOF} = \sqrt{\text{AVE} * \overline{R^2}} \quad \text{GOF} = \sqrt{0.714 * 0.578} = 0.642 \quad (\text{رابطه } ۲)$$

حاصل شدن مقدار ۰/۶۴۲ نشان از برازش قوی قابل‌قبول مدل است و در نتیجه عوامل ساختاری بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور مؤثر است و می‌توان به نتایج به دست آمده اعتماد کرد. برای بررسی ارتباط بین متغیرهای تحقیق از آزمون Bootstrapp استفاده شده است. نتایج حاصل از این آزمون در جدول ۷ آمده است.

جدول ۷. اثر عوامل ساختاری بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور

متغیرها	Standard deviation	T statistics	معناداری
عوامل ساختاری -> توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	۰/۰۵۶	۱۳/۶۶	۰/۰۰۰

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده (جدول ۷)، آماره t مربوط به عوامل ساختاری بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور بیشتر از ۲/۵۸ است؛ بنابراین می‌توان گفت عوامل ساختاری در سطح اطمینان ۹۹ درصد تأثیر معناداری بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور دارند.

عوامل محتوایی و رفتاری

جدول (۸) نشان می‌دهد مقادیر AVE همه سازه‌ها بیشتر از ۰/۵ است. همچنین تمامی داده‌های حاصل از ماتریس HTMT کوچک‌تر از ۱ هستند که نشان‌دهنده روایی ممیز آن است؛ به عبارت دیگر، سازه‌های تشکیل‌دهنده عوامل محتوایی و رفتاری به‌عنوان متغیرهای مستقل از هم بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور اثر معناداری دارند.

جدول ۸. ابعاد روایی اثر عوامل محتوایی و رفتاری و نتایج معیار آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی متغیرهای پنهان تحقیق

متغیرها	عوامل ساختاری	توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	AVE	آلفای کرونباخ	پایایی مرکب
عوامل محتوایی و رفتاری	۰/۸۶۵		۰/۷۴۹	۰/۹۴۴	۰/۹۴۵
توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	۰/۸۲۱	۰/۸۴۵	۰/۷۱۴	۰/۹۶۰	۰/۹۶۴

جدول (۸) نشان می‌دهد ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی مرکب بالاتر از ۰/۷ هستند و نشان از پایا بودن ابزار اندازه‌گیری می‌باشند. مقدار ضریب تعیین ۰/۶۷۵ به دست آمد که نشان می‌دهد امکان پیش‌بینی بیش از ۶۷٪ از توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور از طریق عوامل محتوایی و رفتاری امکان‌پذیر است. مقدار نیکویی برازش از فرمول زیر به دست می‌آید:

$$GOF = \sqrt{AVE * R^2} \quad GOF = \sqrt{0.714 * 0.671} = 0.692 \quad \text{رابطه (۳)}$$

حاصل شدن مقدار ۰/۶۹۲ نشان از برازش قوی مدل است و در نتیجه عوامل محتوایی و رفتاری بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور مؤثر است و می‌توان به نتایج به‌دست‌آمده اعتماد کرد. برای بررسی ارتباط بین متغیرهای تحقیق از آزمون Bootstrapp استفاده شده است. نتایج حاصل از این آزمون در جدول زیر آمده است.

جدول ۹. اثر عوامل محتوایی و رفتاری بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور

متغیرها	Standard deviation	T statistics	معناداری
عوامل محتوایی و رفتاری - توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	۰/۰۵۶	۱۳/۶۶	۰/۰۰۰

جدول ۹ نشان می‌دهد عوامل محتوایی و رفتاری بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور در سطح اطمینان ۹۹ درصد تأثیر معناداری بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور دارند.

جدول (۱۰) نشان‌دهنده روایی مناسب ابزار اندازه‌گیری است؛ چرا که مقادیر AVE همه سازه‌ها بیشتر از ۰/۵ است. همچنین تمامی داده‌های حاصل از ماتریس HTMT کوچک‌تر از ۱ هستند که نشان‌دهنده اعتبار ممیز آن است؛ به عبارت دیگر، متغیرهای عوامل محتوایی و رفتاری، عوامل ساختاری و عوامل زمینه‌ای به‌عنوان متغیرهای مستقل از هم که یک سازه مشترک عوامل ساختاری را تشکیل می‌دهند بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور اثر معناداری دارند.

جدول ۱۰. ابعاد روانی اثر عوامل زمینه‌ای، محتوایی، رفتاری و ساختاری و نتایج معیار آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی متغیر پنهان

متغیر	عوامل محتوایی و رفتاری	عوامل ساختاری	توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	عوامل زمینه‌ای	AVE	آلفای کرونباخ	پایایی مرکب
عوامل محتوایی و رفتاری	۰/۸۶۵				۰/۷۴۹	۰/۹۴۴	۰/۹۴۵
عوامل ساختاری	۰/۸۱۱	۰/۸۴۳			۰/۷۱۱	۰/۹۴۹	۰/۹۵۰
توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	۰/۸۲۱	۰/۷۶۲	۰/۸۴۵		۰/۷۱۴	۰/۹۶۰	۰/۹۶۴
عوامل زمینه‌ای	۰/۸۱۳	۰/۷۲۸	۰/۸۱۱	۰/۸۰۴	۰/۶۴۶	۰/۹۶۷	۰/۹۷۱

جدول (۱۰) نشان می‌دهد ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی مرکب بالاتر از ۰/۷ است و نشان از پایا بودن ابزار اندازه‌گیری است مقدار ضریب تعیین ۰/۶۷۵ است که نشان می‌دهد امکان پیش‌بینی بیش از ۶۷٪ از توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور از طریق این عوامل امکان‌پذیر است. مقدار نیکویی برازش از فرمول زیر به دست آمد:

$$GOF = \sqrt{AVE * R^2} \quad GOF = \sqrt{0.714 * 0.740} = 0.726 \quad \text{رابطه (۴)}$$

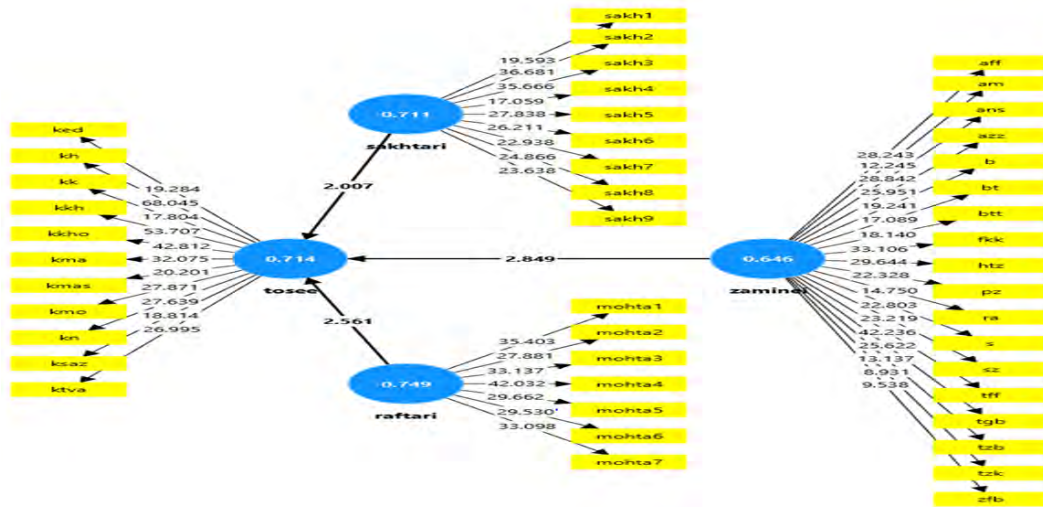
حاصل شدن مقدار ۰/۷۲۶ نشان از برازش قوی مدل است؛ و در نتیجه عوامل بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور مؤثر است و می‌توان به نتایج به‌دست‌آمده اعتماد کرد. برای بررسی ارتباط بین متغیرهای تحقیق از آزمون Bootstrapp استفاده شده است. نتایج حاصل از این آزمون در جدول ۱۱ آمده است.

جدول ۱۱. اثر عوامل زمینه‌ای، محتوایی، رفتاری و عوامل ساختاری بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور

متغیرها	Standard deviation	T statistics	معناداری
عوامل محتوایی و رفتاری - توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	۰/۱۳۴	۲/۵۶۱	۰/۰۱۰
عوامل ساختاری - توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	۰/۱۲۰	۲/۰۰۷	۰/۰۰۹
عوامل زمینه‌ای - توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور	۰/۱۳۴	۲/۸۴۹	۰/۰۰۴

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده (جدول ۱۱)، آماره t مربوط به عوامل محتوایی و رفتاری و عوامل ساختاری بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور بیشتر از ۱/۹۶ است و عوامل زمینه‌ای بیشتر از ۲/۵۸ است؛ بنابراین می‌توان گفت عوامل محتوایی و رفتاری و عوامل ساختاری در سطح اطمینان ۹۵ درصد و عوامل زمینه‌ای در سطح اطمینان ۹۹ درصد تأثیر معناداری بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور دارند. با توجه به ضرایب مسیر تأثیر عوامل زمینه‌ای در مرتبه اول و عوامل محتوایی و رفتاری در مرتبه دوم و عوامل ساختاری در مرتبه سوم بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور تأثیرگذار است. قابل‌ذکر است که در بین عوامل زمینه‌ای توسعه زیرساخت‌های بازار بوم‌گردی کارآفرینی محور با آماره T ۴۲.۲۳، فرهنگ کارآفرینانه در بوم‌گردی با آماره T ۳۳.۱ و بستر اجتماعی تقویت‌کننده بوم‌گردی کارآفرینی محور با آماره T ۲۹.۶ بیشترین تأثیر را بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور داشته‌اند. در بین عوامل محیطی و رفتاری وجود ارتباطات و هماهنگی‌های درون‌سازمانی و ذی‌نفعان با آماره T ۴۲.۰۳، وجود جو خلاق و نوآور و فرهنگ بوم‌گردی کارآفرینی محور در مناطق روستایی با آماره T ۳۵.۴ و شبکه‌سازی بین کارآفرینان، بوم‌گردانان و ساکنین مناطق روستایی با آماره T ۳۳.۱۳ بیشترین تأثیر را بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور داشته‌اند. همچنین در بین عوامل ساختاری میزان بهبود محیط کلان اقتصادی و اجتماعی با آماره T ۳۶.۶، میزان ارتقای عوامل نهادی (دولت، بخش عمومی و بازار) با آماره T

۳۵۶ و شبکه‌سازی و پیوندهای نهادی و راهبردی، مالی و ارتباطی با آماره T ۲۷.۸ بیشترین تأثیر را بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور داشته‌اند (شکل ۳).

شکل ۳. مدل اثر عوامل زمینه‌ای، محتوایی و رفتاری و عوامل ساختاری بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور

بحث

برنامه‌ریزی توسعه بوم‌گردی اساساً یکی از مهم‌ترین برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و افزایش سطح رفاه عمومی مردم در هر کشوری به شمار می‌رود که نیاز به شکل‌گیری ساختاری بومی در فعالیت‌های مرتبط با بوم‌گردی دارد و در جهان با عنوان بوم‌گردی مبتنی بر کارآفرینی شناخته می‌شود؛ لذا، هدف از پژوهش حاضر تحلیل عوامل اثرگذار بر الگوی توسعه پایدار بوم‌گردی با رویکرد کارآفرینی روستایی در استان کهگیلویه و بویراحمد است.

نتایج نشان داد عوامل محیطی، رفتاری و ساختاری در سطح اطمینان ۹۵ درصد و عوامل زمینه‌ای در سطح اطمینان ۹۹ درصد تأثیر معناداری بر توسعه بوم‌گردی دارند. با توجه به ضرایب مسیر می‌توان گفت تأثیر عوامل زمینه‌ای در مرتبه اول و عوامل محیطی و رفتاری در مرتبه دوم و عوامل ساختاری در مرتبه سوم تأثیرگذاری قرار دارند.

در بین عوامل زمینه‌ای، توسعه زیرساخت‌های بازار بوم‌گردی کارآفرینی محور، فرهنگ کارآفرینانه و بستر اجتماعی تقویت‌کننده بوم‌گردی کارآفرینی محور بیشترین تأثیر را داشته‌اند. در بین عوامل محیطی و رفتاری وجود ارتباطات و هماهنگی‌های درون‌سازمانی و ذی‌نفعان، وجود جو خلاق و نوآور و فرهنگ بوم‌گردی کارآفرینی محور در مناطق روستایی و شبکه‌سازی بین کارآفرینان، بوم‌گردانان و ساکنین مناطق روستایی بیشترین تأثیر را بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور داشته‌اند. در بین عوامل ساختاری میزان بهبود محیط کلان اقتصادی و اجتماعی، میزان ارتقای عوامل نهادی (دولت، بخش عمومی و بازار) و شبکه‌سازی و پیوندهای نهادی و راهبردی، مالی و ارتباطی بیشترین تأثیر را بر توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور داشته‌اند. با توجه به اهمیت توجه به ارزش‌ها، هنجارها و ویژگی نظام اجتماعی-اقتصادی و سیاسی هر جامعه‌ای جهت طراحی الگوهای برنامه‌ریزی توسعه روستایی به سمت پایداری، توجه به عوامل ساختاری در فرآیند انجام دادن و عمل برنامه‌ریزی به توسعه پایدار کمک می‌کند و با توجه به اهمیت کلیدی نقش توسعه بوم‌گردی کارآفرینی محور در جامعه طلب می‌کند تا بتوان مسیر رشد و پویایی این‌گونه کسب‌وکارها را ادامه داد.

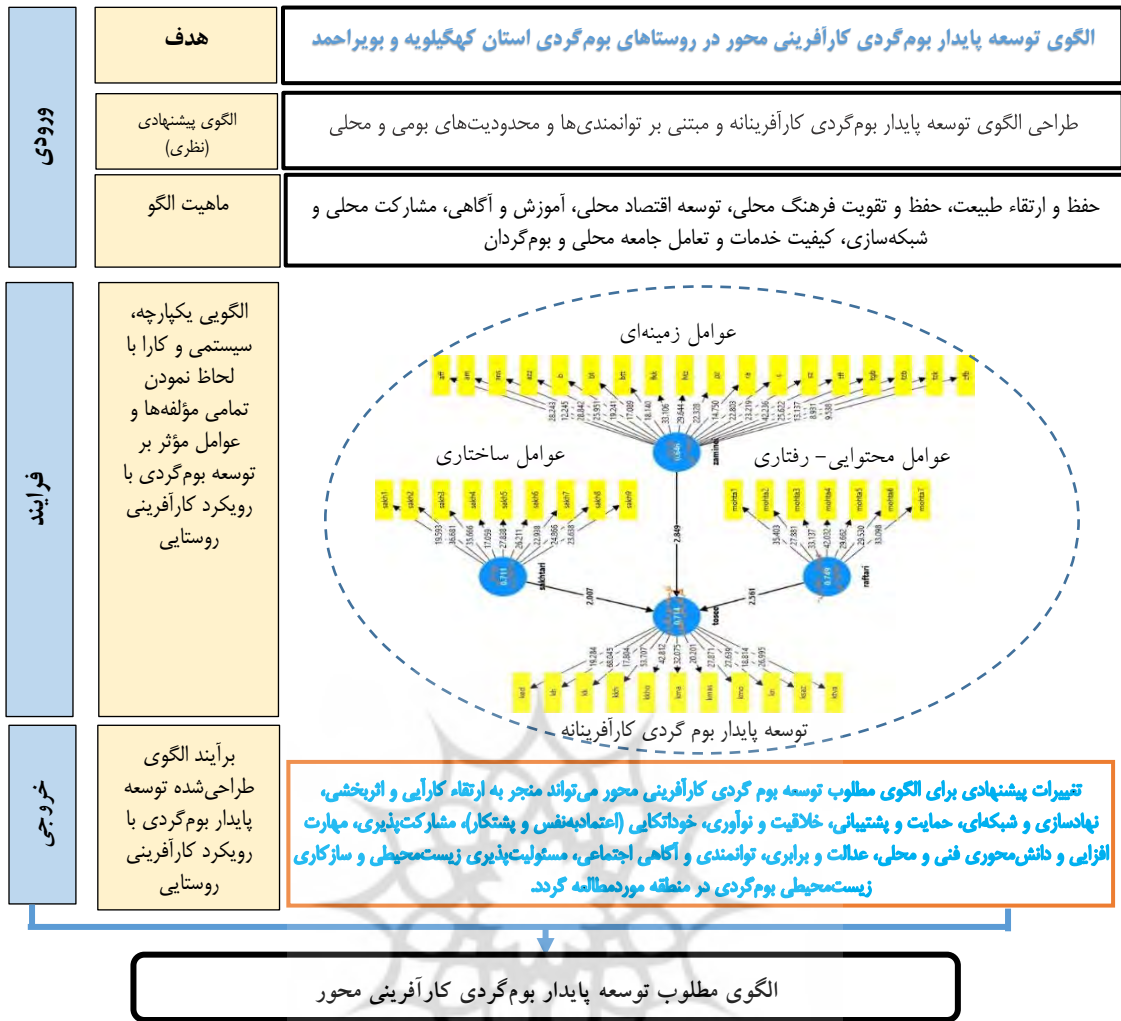

نتیجه‌گیری

در مجموع، با عنایت به ادبیات و پیشینه تحقیق و نیز تحلیل یافته‌های به‌دست‌آمده می‌توان گفت روستاهای استان می‌توانند با توسعه بوم‌گردی مبتنی بر کارآفرینی، به‌عنوان یک راهبرد مؤثر برای توسعه اقتصادی، ایجاد اشتغال و حفظ فرهنگ و منابع طبیعی خود عمل کنند. در این راستا، الگویی که در ابعاد کارکردی اقتصادی، اجتماعی ساختاری، فرهنگی و زیست‌محیطی به‌صورت خلاق و نوآورانه، شبکه‌ای، کارآمد و مبتنی بر دانش، منابع و فناوری محلی باشد، می‌تواند یک الگوی پایدار را برای این استان اختصاص دهد. در نتیجه این رویکرد با ترکیب بوم‌گردی (تمرکز بر جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی و تاریخی) و کارآفرینی (ایجاد کسب‌وکارهای نوآورانه و پایدار)، می‌تواند به توسعه پایدار کمک کند. (شکل ۴)

این الگو در ابعاد اقتصادی، باید بر اساس اصول اقتصاد سبز و پایدار عمل کند و به توازن توسعه و حفاظت از محیط توجه نماید. باید بر حفظ منابع طبیعی، کاهش تولید ضایعات و آلاینده‌ها، افزایش بهره‌وری از منابع، صنایع پایدار و ایجاد فرصت‌های شغلی پایدار در استان تمرکز کند. در ابعاد اجتماعی، باید به تعادل و عدالت اجتماعی توجه کند. توسعه پایدار را به‌طور یکنواخت ارتقا دهد. به توانمندسازی جوانان، زنان و گروه‌های آسیب‌پذیر در فرایند توسعه توجه و آن‌ها را در امور مختلف مشارکت دهد. در ابعاد فرهنگی، باید به حفظ هویت و تنوع فرهنگی توجه نماید. از ارزش‌ها و سنت‌های محلی استفاده و آن‌ها را در فرایند توسعه بهره‌برداري نماید. به تقویت هویت ملی و ارتقای تعاملات فرهنگی بین اقوام و تلاش کند. در ابعاد زیست‌محیطی، باید به حفاظت منابع طبیعی توجه کند. از رویکردهای پایدار در مدیریت آب، خاک، هوا و تنوع زیستی استفاده و به حفظ اکوسیستم‌ها و پایداری محیط اهمیت دهد. همچنین، باید به کاهش تولید ضایعات و آلاینده‌ها، افزایش استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر و توسعه حمل‌ونقل پایدار تمرکز کند. لذا این الگوی پیشنهادی می‌تواند به‌عنوان یک راهنمای عملی برای توسعه پایدار بوم‌گردی با رویکرد کارآفرینی روستایی در استان مورد استفاده قرار گیرد.

در نهایت این‌که طراحی الگوی بوم‌گردی کارآفرینی در روستاهای بوم‌گردی نیازمند توجه به شبکه‌سازی و پیوندهای نهادی و راهبردی، مالی و ارتباطی، میزان ارتقای عوامل نهادی، میزان بهبود محیط کلان اقتصادی و اجتماعی، شبکه‌سازی بین کارآفرینان، بوم‌گردانان و ساکنین مناطق روستایی، وجود جو خلاق و نوآور و فرهنگ بوم‌گردی کارآفرینی محور در مناطق روستایی، وجود ارتباطات و هماهنگی‌های درون‌سازمانی و ذی‌نفعان، بستر اجتماعی تقویت‌کننده بوم‌گردی کارآفرینی محور، فرهنگ کارآفرینانه در بوم‌گردی و توسعه زیرساخت‌های بازار بوم‌گردی کارآفرینی محور است. باتوجه به این عوامل و ترکیب مناسب آن‌ها، به کارایی و اثربخشی، نهادسازی و شبکه‌ای، حمایت و پشتیبانی، خلاقیت و نوآوری، خودتکایی، مشارکت‌پذیری، مهارت‌افزایی و دانش‌محوری فنی و محلی، عدالت و برابری، توانمندی و آگاهی اجتماعی، مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی و سازگاری زیست‌محیطی بوم‌گردی منجر می‌شود (شکل ۴).

شکل ۴. الگوی مطلوب توسعه پایدار بوم گردی با رویکرد کارآفرینی روستایی

حامی مالی

این اثر حامی مالی نداشته است.

سهام نویسندگان در پژوهش

نویسندگان در تمام مراحل و بخش‌های انجام پژوهش سهم برابر داشتند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

بدین‌وسیله از تمامی مشارکت‌کنندگان و سازمان‌های کارآفرینی و بوم‌گردی استان کهگیلویه و بویراحمد که در این پژوهش ما را یاری نمودند، کمال تشکر را داریم.

منابع

- ابراهیم‌پور لنبران، احد؛ زبیری، کرامت اله؛ حاتمی نژاد، حسین و پوراحمد، احمد. (۱۳۹۹). الگوریتم پیشنهادی برای تشخیص جایگاه مقصد گردشگری در چرخه حیات. *مجله گردشگری شهری*، ۱۷(۱)، ۳۵-۱۷. doi: 10.22059/jut.2018.260599.503
- بازیار، احسان؛ احمدوند، مصطفی؛ پیرداده بیرانوند، کبری و صدقاتی، مجید. (۱۴۰۰). حس مکان و رفتار محیط‌زیست‌گرایانه (مورد مطالعه: جامعه میزبان و گردشگران در تفرجگاه چشمه بلقیس شهرستان چرام). *پژوهش‌های روستایی*، ۱۲(۲)، ۳۶۹-۳۵۲. Doi: 10.22059/jrur.2020.300346.1486
- پژوهان، ایوب؛ بهور، شهین و ملکی، حجت اله. (۱۴۰۲). ارائه الگوی پارادایمی توسعه گردشگری خلاق روستایی (مورد مطالعه: روستاهای هدف گردشگری استان کرمانشاه). *فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۸(۶۴)، ۲۱۷-۲۵۹. doi: 10.22054/tms.2023.76759.2892
- پورجوپاری، مرضیه؛ طبینیا، سید هادی و پایدار کلسنگ، ابوذر. (۱۴۰۳). تحلیل اثرگذاری توسعه اکوتوریسم در توانمندسازی اقتصاد روستاییان (نمونه: روستاهای دارای اقامتگاه بوم‌گردی شهرستان کرمان). *مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، ۱۵(۵۵)، ۷۰-۴۳. doi: 10.22034/jargs.2023.378560.1006
- حسینی کهنوج، سیدرضا و سجاسی قیداری، حمدالله. (۱۴۰۳). شناسایی بازیگران کلیدی اکوسیستم کارآفرینی گردشگری روستایی و تحلیل استراتژیک الگوی رفتار آن‌ها با استفاده از رویکرد آینده‌پژوهی نمونه موردی: شهرستان جیرفت. *نشریه جغرافیا و توسعه*، ۲۲(۷۵)، ۲۶-۱. doi: 10.22111/gdij.2024.46827.3581
- حیدری، اعظم و اکبری، علی. (۱۳۹۷). تأثیر بوم‌گردی خانه‌های روستایی در توسعه اقتصادی روستاها (نمونه موردی روستای هنجن). *کنفرانس بین‌المللی عمران، معماری و مدیریت توسعه شهری در ایران*. تهران: دانشگاه صنعتی مراغه با همکاری دانشگاه تبریز - دانشگاه شهید مدنی آذربایجان. ۱-۱۲.
- رضوانی، محمدرضا. (۱۴۰۱). *توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار*. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- سجاسی قیداری، حمدالله؛ رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و پورطاهری، مهدی. (۱۳۹۳). تدوین و اعتبارسنجی شاخص‌های توسعه کارآفرینی بوم‌گردی در مناطق روستایی. *نشریه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی (چشم‌انداز جغرافیایی)*، ۹(۲۶)، ۴۵-۷۰.
- سجاسی قیداری، حمدالله؛ رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و مهدوی، داوود. (۱۳۹۵). *توسعه پایدار کارآفرینی گردشگری با تأکید بر مناطق روستایی*. تهران: سمت.
- سجاسی قیداری، حمدالله؛ رومیانی، احمد و جعفری، نسرین. (۱۴۰۱). تحلیل موانع گرایش زنان روستایی به مشارکت در مدیریت اجرایی روستاها (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان زنجان). *مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، ۳(۳)، ۶۹-۳۵. <https://doi.org/10.22067/jgrd.2021.49380.0>
- سنایی مقدم، سروش؛ محمدی یگانه، بهروز و رضایی، میثم. (۱۳۹۵). سنجش و اولویت‌بندی جاذبه‌های گردشگری استان کهگیلویه و بویراحمد بر اساس پتانسیل جذب گردشگر. *جغرافیایی فضای گردشگری*، ۶(۲۱)، ۱-۱۸.
- شهرکی، جواد؛ حسینی، سیدمهدی و خزاعی، صادق. (۱۳۹۵). تحلیل اثرهای هدفمندسازی یارانه آب کشاورزی بر بخش کشاورزی ایران (مدل تعادل عمومی محاسبه‌پذیری). *تحقیقات اقتصاد کشاورزی*، ۸(۳۲)، ۶۱-۷۷.
- عباسی، صوفیا؛ میردامادی، سیدمهدی، امیدی نجف‌آبادی، مریم و فرج‌الله حسینی، سیدجمال. (۱۴۰۱). طراحی مدل توسعه کارآفرینی اکوتوریسم روستایی با رویکرد کیفی. *فصلنامه جغرافیا و توسعه*، ۲۰(۶۶)، ۱۳۱-۱۶۰.
- عباسی، محمدجواد؛ سجادی، ژیلا؛ عبدلهی، علی و رضویان، محمدتقی. (۱۳۹۹). تبیین عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی در ایران. *فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۵(۵۲)، ۱-۲۶. doi: 10.22054/tms.2020.46417.2204
- علم بیگی، امیر؛ بامدی، مجتبی؛ فهام، الهام و بابازاده، الهه. (۱۴۰۰). تفکیک سطوح امکان‌گرایی در کارآفرینی صاحبان کسب‌وکار پرورش مرغ بومی در استان سیستان و بلوچستان بر مبنای الگوریتم نایو بیز. *نشریه علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، ۱۷(۲)، ۴۷-۶۲.
- قدیری معصوم، مجتبی؛ مطیعی لنگرودی، سیدحسن، زالی، محمدرضا و غلامی، علی. (۱۳۹۸). *پهنه‌بندی فضایی مزیت نسبی کارآفرینی روستایی و عوامل مؤثر در آن* (مورد مطالعه شهرستان پارس‌آباد). *پژوهش‌های روستایی*، ۱۰(۱)، ۱۳۰-۱۴۵. doi: 10.22059/jrur.2018.254656.1234

- قلی‌پور، محمدرضا؛ چراغعلی، محمودرضا و ثنائی پور، هادی. (۱۴۰۰). طراحی مدل توسعه کارآفرینی بوم‌گردی با رویکرد رفاه اجتماعی در روستاهای هدف گردشگری. *فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)*، ۱۱(۴۱)، ۳۳۱-۳۴۵.
- مرکز آمار ایران. (۱۴۰۲). نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، معاونت برنامه‌ریزی-دفتر آمار و اطلاعات. <https://srtc.ac.ir>
- مهربان‌زاده، ریحانه و زوزی، سیدجعفر. (۱۴۰۳). شناسایی و تبیین عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر بوم‌گردی و اولویت‌بندی آن‌ها به روش AHP فازی (مطالعه موردی بخش سیلوانا، شهرستان ارومیه). *پژوهش‌های روستایی*، (در حال چاپ).
doi: 10.22059/jrur.2025.378819.1965
- نوروززاده، احد، وظیفه‌دمیرچی، قادر. (۱۴۰۱). ارائه مدل بوم‌گردی با تأکید بر کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی با رویکرد آمیخته. *مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی*، ۹(۴)، ۱۰۹-۱۲۸. doi: 10.22069/jead.2022.20500.1630

References

- Buckley, R. (2009). *Ecotourism: Principles and practices*, CABI, Tourism Text, 1st Ed, 368.
- Haring, L.S., & Claudio, M. (2014). Touring responsibility: The trouble with 'going local' in community-based tourism in Thailand. *Geoforum*, 51, 96-106. DOI:10.1016/j.geoforum.2013.10.004
- Kusumastuti, R., Silalahi, M., Asmara, A.Y., Hardiyati, R., & Juwono, V. (2022). Finding the context Indigenous innovation in village enterprise knowledge structure: a topic modeling. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 11(19), 1-15. DOI:10.21203/rs.3.rs-155343/v1
- Quezada-Sarmiento, P.A., Del Cisne Macas-Romero, J., Roman, C., & Martin, J. C. (2018). A body of knowledge representation model of ecotourism products in southeastern Ecuador. *Heliyon*, 12(4), 1-27. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2018.e01063>
- Sadiq, M., & Adil, M. (2021). Ecotourism related search for information over the internet: a technology acceptance model perspective. *Journal of Ecotourism*, 20(1), 70-88. DOI:10.1080/14724049.2020.1785480
- Shen, F. (2009). *Tourism and Sustainable Livelihoods Approach: Application within the Chinese Context*. Ph.D. Thesis, Lincoln University. Research archive. lincoln.ac.nz.
- Suwanan, A. F., Sayono, J., Serino, M.N.V., Nuraini, F. & Adi, D.L. (2024). The intersection between knowledge, government support, and technological support in ecotourism entrepreneurship. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science, Volume 1312, 13th International Conference of Green Technology, Malang, Indonesia*. DOI: 10.1088/1755-1315/1312/1/012030
- Tseng, M. L., Lin, C., Lin, C. W. R., Wu, K. J., & Sriphon, T. (2019). Ecotourism development in Thailand: Community participation leads to the value of attractions using linguistic preferences. *Journal of Cleaner Production*, 231(33), 1319-1329. doi: 10.1016/j.jclepro.2019.05.305
- Ebrahimpour Lanbaran, A., Ziyari, K.A., Hataminejad, H., & Pourahmad, A. (2019). Proposed algorithm to recognize the place of tourism destination in the life cycle. *Journal of Urban Tourism*, 7(1), 17-35. doi: 10.22059/jut.2018.260599.503 [in persian]
- Bazyar, E., Ahmadvand, M., Pirdadeh Beyranvand, K., & Sedaghati, M. (2021). Sense of Place and Pro-Environmental Behavior: A Case Study of Local People and Tourists in Cheshme Belgheis Garden of Choram. *Journal of Rural Research*, 12(2), 352-369. doi: 10.22059/jrur.2020.300346.1486 [in Persian]
- Pejohan, A., Behvar, S., & Maliki, H.A. (2023). Presenting a paradigmatic model for the development of creative rural tourism (case of study: target villages for tourism in Kermanshah province). *Tourism Management Studies Quarterly*, 18(64), 217-259. doi: 10.22054/tms.2023.76759.2892 [in Persian]
- Porjopari, M., Tayebnia, S.H., & Padayar Kalsang, A. (2024). Analysis of the effectiveness of ecotourism development in empowering the economy of villagers (example: villages with eco-residence in Kerman city). *Geographical Studies of Dry Areas*, 15(55), 43-70. doi: 10.22034/jargs.2023.378560.1006 [in Persian]
- Hosseini Kohnouj, S.R., & Sajasi Ghedari, H.A. (2024). Identification of the key players of the rural tourism entrepreneurship ecosystem and strategic analysis of their behavior patterns

- using the future research approach of a case study: Jiroft city. *Journal of Geography and Development*, 22(75), 1-26. doi: 10.22111/gdij.2024.46827.3581 [in Persian]
- Heydari, A., & Akbari, A. (2017). The effect of ecotourism of rural houses on the economic development of villages (a case study of Henjan village). *International Civil Engineering Conference. Architecture and urban development management in Iran. Tehran: Maragheh University of Technology in collaboration with Tabriz University - Shahid Madani University of Azerbaijan*. 1-12. [in Persian]
- Rezvani, M.R. (2022). *Development of rural tourism with a sustainable tourism approach*. Tehran University Publications. [in Persian]
- SajasiGhedari, H.A., Ruknuddin Eftekhari, A.R., & Portahari, M. (2013). Compilation and validation of ecotourism entrepreneurship development indicators in rural areas. *Human settlement planning studies (geographic perspective)*, 9(26), 45-70. [in Persian]
- SajasiGhedari, H.A., Ruknuddin Eftekhari, A.R., Mahdavi, D. (2015). *Sustainable development of tourism entrepreneurship with emphasis on rural areas*. Tehran: Samt. [in Persian]
- SajasiGhedari, H.A., Ruknuddin Eftekhari, A.R., & Jafari, N. (2022). Analysis of the barriers of rural women's tendency to participate in the executive management of villages (case study: Zanjan villages). *Journal of Geography and Regional Development*, 20(3), 35-69. <https://doi.org/10.22067/jgrd.2021.49380.0> [in Persian]
- Sanai Moghadam, S., Mohammadi Yeganeh, B., & Rezaei, M. (2015). Evaluation and prioritization of tourist attractions in Kohgiluyeh and Boyer Ahmad provinces based on the potential of attracting tourists. *Geography of Tourism Space*, 6(21), 1-18. [in Persian]
- Shahraki, J., Hosseini, S.M., Khazaei, S. (2015). Analysis of the effects of agricultural water subsidy targeting on Iran's agricultural sector (calculable general equilibrium model). *Agricultural Economics Research*, 8(4), 61-77. [in Persian]
- Abbasi, S., Mirdamadi, N.M., Amadi Najafabadi, M., & Farajollah Hosseini, S.J. (2022). Designing a rural ecotourism entrepreneurship development model with a qualitative approach. *Journal of Geography and Development*, 20(66), 131-160. [in Persian]
- Abbasi, M.J., Sajjadi, J., Abdulahi, A., & Razovian, M.T. (2019). Explanation of factors affecting the development of rural tourism entrepreneurship in Iran. *Tourism Management Studies Quarterly*, 15(52), 1-26. doi: 10.22054/tms.2020.46417.2204 [in Persian]
- AlamBeigi, A., Bamdi, M., Faham, E., & Babazadeh, E. (2021). Separation of feasibility levels in the entrepreneurship of native chicken breeding business owners in Sistan and Baluchistan province based on the NaiveBiz algorithm. *Journal of Science of Agricultural Extension and Education of Iran*, 17(2), 47-62. [in Persian]
- QadiriMasoum, M., Matiei Langroudi, S.H., Zali, M.R., Gholami, A. (2018). Spatial zoning of the relative advantage of rural entrepreneurship and its effective factors (a case study of Parsabad city). *Rural Research*, 10(1), 130-145. [10.22059/jrur.2018.254656.1234](https://doi.org/10.22059/jrur.2018.254656.1234) [in Persian]
- QoliPour, M.R., Chiragali, M.R., & SanaiPour, H. (2021). Designing a conceptual model of entrepreneurship development in the ecotourism sector with a social welfare approach using the database method. *New Perspectives in Human Geography*, 13(2-50), 253-270. [in Persian]
- Iran Statistics Center. (2024). *Detailed results of the general census of population and housing, Vice President of Planning - Office of Statistics and Information*. <https://src.ac.ir/> [in Persian]
- MehrabanZadeh, R. & Zonoozi, S. J. (2025). Factors Affecting the Development of Rural Entrepreneurship with an Emphasis on Ecotourism (Case study: Silvana Region, Urmia City). *Journal of Rural Research*, (in press). doi: 10.22059/jrur.2025.378819.1965 [in Persian]
- NowruzZadeh, A., & Tazefi Demirchi, K. (2022). Presenting the ecotourism model with an emphasis on entrepreneurship and sustainable rural employment with a mixed approach. *Entrepreneurship Studies and Sustainable Development of Agriculture*, 9(4), 109-128. doi: 10.22069/jead.2022.20500.1630 [in Persian]